

МІОК Міжнародний інститут
освіти, культури
та зв'язків з діаспорою

Міжнародна науково-практична конференція
**«УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДИ ЗА КОРДОНОМ:
НОВІ ТОЧКИ ВІДЛІКУ»**

Збірник матеріалів

22 квітня 2021 р.

**Міністерство освіти і науки України
Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою
Національного університету «Львівська політехніка»**

Міжнародна науково-практична конференція

**УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДИ ЗА КОРДОНОМ:
НОВІ ТОЧКИ ВІДЛІКУ**

Збірник матеріалів

Львів 2021

УДК 314.7

Редакційна колегія:

Ключковська І. (к. пед. н., доц.), Україна

Малиновська О. (д. н. з держ. упр.), Україна

П'ятковська О. (к. е. н.), Україна

Українські громади за кордоном: нові точки відліку : Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 22 квітня 2021 р. – Львів, 2021. – 158 с.

До збірника увійшли тези та матеріали доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Українські громади за кордоном: нові точки відліку», що відбулася в онлайн-режимі 22 квітня 2021 р. Об'єктом наукового обговорення стали питання сучасних міграційних процесів з України, особливості формування новітніх громад українських мігрантів та діяльність українських діаспорних організацій з давньою історією, виклики збереження української ідентичності за кордоном, а також способи взаємодії закордонних українців з Україною.

Збірник призначений для широкого кола науковців, студентів, аспірантів, викладачів, а також громадських організацій, діяльність яких пов'язана з міграційною проблематикою.

Відповідальна за випуск: Ірина Ключковська

Комп'ютерна верстка: Ірина Побран

Літературна редакція: Оксана Галайчук, Оксана Горда, Марія Лизак, Наталія Мартинишин, Олена Мицько, Ольга Руснак, Галина Темник, Оксана Трумко

Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори. Точки зору авторів публікацій можуть не збігатися з поглядами редакційної колегії.

Ірина Зубаренко УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА В ЙОРДАНІЇ ЯК ВАГОМИЙ ЧИННИК ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН	65
Оксана Іванкова-Стецюк, Григорій Селешук ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ГРОМАД УКРАЇНСЬКИХ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ	71
Катерина Ілюхіна СПОРТИВНИЙ РУХ ЯК СКЛАДОВА КУЛЬТУРИ У ТАБОРАХ ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У ЗАХІДНІЙ НІМЕЧЧИНІ	80
Надія Кічера УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА В СЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ	83
Sofiya Kominko ADVOCACY NETWORKS AND THE NEGOTIATION OF IDENTITY AMONG FOURTH WAVE UKRAINIAN MIGRANTS	87
Ігор Кучер УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА В ДЕРЖАВАХ КОРОЛІВСТВА СПІВДРУЖНОСТІ	93
Галина Лещук ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ	97
Олена Малиновська ДО ПИТАННЯ ПІДТРИМКИ ЕКОНОМІЧНОЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ МІГРАНТІВ-ПОВЕРНЕНЦІВ	101
Юрій Марусик ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ У ПАР (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ «УКРАЇНЦІ ПІВДЕННО- АФРИКАНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ: СУСПІЛЬСТВО, ІДЕНТИЧНІСТЬ, МАЙБУТНЄ»)	106
Світлана Матвієнків ПРЕДСТАВНИЦТВО НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН СЛОВАЧЧИНИ У ПАРЛАМЕНТІ	111
Ганна Мелеганич КОМУНІКАЦІЇ ТА ЗМІ УКРАЇНЦІВ У ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ	114
Світлана Мотрук УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА В ЧЕХІЇ ЯК ІСТОРИЧНИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН	118

ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ

Галина Лещук, к. пед. н., доц.

*Тернопільський національний педагогічний університет
ім. Володимира Гнатюка*

Категорія «людський капітал» є багатоаспектною і пов'язана з інвестиціями конкретної особистості у власну освіту, здоров'я, професійну підготовку, що у подальшому стає цінним ресурсом, надбанням, невід'ємним від самої людини і зростаючим упродовж усього її життя [6].

Формування теорії людського капіталу як самостійного напрямку наукового дослідження пов'язане із зарубіжними розвідками 60-х років другої половини ХХ ст. Вагомий внесок у розвиток теорії людського капіталу у цей період зробили Л. Вальрас, Дж. М. Кларк, Ф. Ліст, Дж. Мак-Куллох, Г. Д. Маклеод, А. Маршалл, Дж. С. Мілль, Ш. Сей, Т. Уінштейн, Дж. С. Уолш, І. Фішер, У. Фарра. Пожвавлення наукових досліджень даної тематики зумовили соціально-економічні умови, які сформувалися в цей історичний період:

1. Перехід до інноваційного виробництва в результаті досягнень науково-технічного прогресу, що призвело до підвищення ролі кваліфікованої праці та переосмислення значення робочої сили у виробничому процесі;
2. Збільшення частки інтелектуальних, високопрофесійних витрат у структурі собівартості кінцевого продукту;
3. Прискорення процесів гуманізації соціально-економічних відносин у найбільш розвинених країнах світу, стійкість і авторитетність «ідеї людської цінності» на всіх рівнях управління економікою.

Таким чином, накопичений теоретико-методологічний потенціал концепцій людського капіталу дав можливість критично оцінити стан напрацювань у проблемному полі людського капіталу і створити на їхній базі нову самостійну наукову дисципліну – теорію людського капіталу [5].

Основоположниками сучасної теорії людського капіталу є американські економісти Т. Шульц і Г. Беккер, дослідження яких стали відправною точкою для подальших наукових розвідок у даному напрямі.

Концепцію людського капіталу Т. Шульца можна охарактеризувати кількома ключовими тезами:

1. Людський капітал – це додаткове джерело доходу, що формується за допомогою знань, навичок, здібностей людини;
2. Освіта є однією з форм капіталу, найважливішим фактором, що забезпечує економічне зростання й водночас постає автономним джерелом збільшення доходів поза існуючими інституціями;

3. Капітал освіти є людським капіталом, оскільки він невіддільний від людини;

4. Освіта як капітал є джерелом отримання майбутніх доходів та інструментом досягнення бажаних матеріальних цілей;

5. Для покращення якісних характеристик робочої сили необхідні додаткові інвестиції в освіту;

6. Інвестування в освіту є формою вкладень коштів у фактори виробництва, що створюють додатковий продукт [9].

Людський капітал, на думку Г. Беккера, формується за рахунок інвестицій в людину, серед яких можна назвати навчання, підготовку на виробництві, витрати на охорону здоров'я, міграцію і пошук інформації про ціни та доходи. Ці витрати різними шляхами сприяють розвитку продуктивної сили, інтелектуального і культурного потенціалу людини [7].

Незважаючи на різноманітність сучасних підходів до трактування поняття «людський капітал», незаперечним може вважатися той факт, що людським капіталом володіють насамперед інтелектуально розвинені особистості, здатні орієнтуватися у нестандартній ситуації, грамотно приймати рішення (не тільки виробничого характеру в рамках своїх професійних здібностей) й успішніше їх реалізовувати. Саме тому людський капітал індивіда невіддільний від його інтелектуального потенціалу.

У сучасному світі, де саме інтелектуальний потенціал визначає можливості суспільного та економічного розвитку та зростання, проблема збереження та примноження людського капіталу набуває особливої актуальності. Одним із факторів, які суттєво впливають на показники людського капіталу в певній державі чи регіоні, є міграційні процеси.

Міжнародна міграція людського капіталу – це процес імпорту, експорту людського капіталу та його функціонування за межами країни походження. Створення умов, які б сприяли залученню додаткового людського капіталу за рахунок зовнішніх мігрантів та обмеження відтоку власного людського капіталу шляхом створення таких умов, які б зберігали цей людський капітал (високий рівень життя, соціально-політична й економічна стабільність тощо) – пріоритетне завдання кожної держави.

Основними причинами міграції людського капіталу найчастіше є: невідповідність попиту на людський капітал та пропозиції людського капіталу цього рівня в даній країні; норма прибутку на інвестиції в людський капітал корелює з високою нормою прибутку на вкладені інвестиції; рівень життя (чим вищий рівень життя, безпеки та стабільності в країні, тим більшим буде приплив зовнішніх мігрантів і, відповідно, людського капіталу); освоєння нових ринків; нестабільна політична обстановка; конкуренція за людський капітал високої якості.

Найчастіше людський капітал переміщається внаслідок трудової міграції, оскільки 2/3 всіх мігрантів (приблизно 150 мільйонів осіб) становлять саме трудові мігранти [8]. Міграційний рух людського капіталу є чинником посилення економічного зростання, розвитку інноваційних і високотехнологічних галузей економіки, підвищення рівня зайнятості та зниження рівня безробіття та неповної зайнятості [2].

Позитивні наслідки міграцій людського капіталу:

1. Зростання світової економіки;
2. Мобільність на ринку праці, зменшення безробіття;
3. Підвищення рівня добробуту населення (в разі циклової міграції людського капіталу до країни-експортера надходять цінності та заощадження, також після повернення мігранти підвищують рівень продуктивних сил країни, так як діляться набутими в процесі міграції навичками і кваліфікацією, передовими технологіями).

Негативних наслідків переміщення людського капіталу між країнами зазнає, як правило, країна-експортер людського капіталу:

1. Зменшення податкових надходжень;
2. Старіння населення, так як серед мігрантів переважають люди працездатного віку;
3. Зниження якості людського капіталу всередині країни-експортера;
4. Зростання витрат на відтворення людського капіталу.

Лідерами серед країн-реципієнтів людського капіталу високого рівня розвитку залишаються країни Північної Америки, які у 2000-і роки ангажували біля 2/3 всіх переміщень людського капіталу. Третина якісного людського капіталу перемістилась у країни Європейського Союзу [2]. Попри те, що вплив міжнародної міграції людського капіталу на світову економіку має здебільшого позитивне значення, мусимо відзначити, що у процесі міграційного обміну Україна, на жаль, віддає переважно високоякісну робочу силу працездатного віку, з високим рівнем освіти, з ґрунтовною професійною підготовкою, професійним досвідом, жінок репродуктивного віку, а приймає в результаті зовнішньої міграції здебільшого малокваліфікованих працівників, що негативно відображається на якості людського капіталу [1]. У нинішніх українських реаліях трудова міграція як чинник людського капіталу, по суті, є механізмом виживання у процесі боротьби з бідністю або уникнення безробіття. Серед соціально-економічних причин, які перешкоджають ефективному використанню людського капіталу українців, вказується низька заробітна плата (79%), неможливість знайти роботу відповідно до своєї кваліфікації (11%), низькі можливості для самозайнятості та професійного розвитку, бажання

поліпшити навички та продовжити кар'єру за кордоном, сімейні обставини, доступ до послуг охорони здоров'я, корупційні та кримінальні загрози, відсутність безпеки тощо [3]. На фоні посилення глобальних міграційних процесів, а також демографічного старіння населення вирішальну роль у збереженні й розвитку людського капіталу має відігравати ефективна державна політика зайнятості (забезпечення роботою за фахом, гідним заробітком та відповідним соціальним захистом) [4].

Список літератури:

1. Гордузенко В. Зовнішня міграція як фактор динаміки етнонаціональної структури. *Політичний менеджмент*. 2006. № 4. С. 171–178.
2. Карова Е. А. Міграція человеческого капитала. *Вестник Евразийской науки*. 2020. №1. URL: <https://esj.today/PDF/75ECVN120.pdf>. (дата звернення: 08.04.2021).
3. Міграція як чинник розвитку України. Дослідження фінансових надходжень, пов'язаних з міграцією, та їхнього впливу на розвиток України. К., 2016. URL: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayi_ni.pdf (дата звернення: 11.04.2021).
4. Семів Л. К. Сучасні проблеми людського капіталу у вимірі трудової міграції та рееміграції. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. Вип. 3. С. 67–70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/serpsri_2016_3_16 (дата звернення: 14.04.2021).
5. Хайкин М. М. Эволюция теории человеческого капитала. *Экономические науки*. 2010. Т. 62. № 1. С. 51–54.
6. Якимчук С. В. Развитие человеческого капитала: региональный аспект. *Економічний часопис-XXI*. 2015. № 1-2(1). С. 20–23.
7. Becker G. S. Investment in Human Capital: A Theoretical Analysis. *Journal of Political Economy. Supplement*. Oct., 1962. P. 9–49.
8. International Migration 2019. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/wallchart/docs/MigrationStock2019_Wallchart.pdf (дата звернення: 11.03.2021).
9. Schulz T. Investment in Human Capital. *American Economic Review*. 1961, March. № 1. P. 1–17.